

О. М. Бабенко

к.пед.н., доцент,

ORCID 0000-0002-1416-2700,

olena.ukrajna@gmail.com

Ю. В. Харченко

к.х.н., доцент

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Суми

ORCID 0000-0002-8960-2440,

yuvlakhar@gmail.com,

В. І. Павліченко

Комунальна установа Сумська спеціалізована школа

I-III ступенів № 25, м. Суми Сумської області

tori-ja-08@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ТА ЗЕЛЕНИХ НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Протягом тривалого часу провідною тенденцією в нашій освіті є активна інтеграція України до європейського простору на різних рівнях – правовому, економічному, культурному, освітньому. Одним із пріоритетів Європейської Комісії є напрям Green Deal, як забезпечення сталого розвитку та подолання наслідків зміни клімату та деградації довкілля [2]. Особливо важлива роль у формуванні зелених навичок та екосвідомості відводиться освіті.

При формуванні екосвідомої особистості роль викладача полягає у створенні усіх умов для забезпечення розуміння студентами важливості оволодіння зеленими навичками, свідомого ставлення до проблеми збереження довкілля, розуміння основних проблем, пов'язаних із збереженням довкілля в контексті Цілей сталого розвитку, зокрема:

- ціль 2: викорінення голоду, забезпечення продовольчої безпеки та покращення харчування, заохочення раціонального ведення сільського господарства;
- ціль 3: забезпечення здорового способу життя та добробуту людей будь-якого віку;
- ціль 11: забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів;
- ціль 12: забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва;
- ціль 13: вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками;
- ціль 15: захист і відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню, раціональне лісокористування, боротьба з опустелюванням, припинення та повернення назад процесу деградації земель і зупинення втрати біорізноманіття.

Переконані, що ціллю, досягнення якої має стати фундаментом у процесі досягнення усіх цілей є ціль сталого розвитку 4: забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх.

Тому так важливо формувати зелені навички та екосвідомість саме у майбутніх учителів [1]. На кафедрі біології людини, хімії та методики навчання хімії було започатковано напрям наукової та педагогічної роботи, метою якого є формування еконавичок та екосвідомості. Виділяємо сім складових цього процесу.

I. Першою складовою вважаємо власне екосвіту самих викладачів, зумовлену необхідністю глибокої та системної обізнаності з напрямом Green Deal. Реалізація цієї вимоги можлива через участь у різноманітних тренінгах, курсах і вебінарах. Особлива увага приділяється питанню інтеграції Цілей сталого розвитку у викладання, курси та навчальні програми.

II. Друга складова – це залучення студентів до проведення наукових досліджень. На кафедрі функціонує Науково-дослідна лабораторія хіміко-екологічного моніторингу довкілля, а також студентські проблемні групи, у рамках яких проводяться екологічні дослідження та аналіз отриманих результатів. Здобувачі освіти активно беруть участь у наукових конференціях та конкурсах, де представляють свої дослідження та діляться отриманими навичками. Таким чином реалізується співпраця у різних напрямках дослідження довкілля, координація спільної дослідницької діяльності, вироблення єдиних критеріїв до оцінки стану навколишнього середовища, забезпечується збір і обробка інформації про стан навколишнього природного середовища а також поширення екологічних знань, обмін досвідом в організації науково-дослідницької роботи.

III. Третя складова – участь в екологічних проектах і грантах як викладачами, так і здобувачами освіти. Важливим показником того, що проведена робота приносить свої результати є те, що студенти з власної ініціативи беруть участь у конкурсах і грантових програмах та виграють їх, пропонуючи саме тематику формування еконавичок. Викладачі максимально підтримують студентів у проведенні досліджень та проектів, спрямованих на вирішення конкретних екологічних проблем або в цілому розвитку зелених навичок. Наприклад, започаткування інноваційного екотерапевтичного заходу "Екоспокій". Цей проект був повністю розроблений та реалізований студентами, суть його полягала у

поєднанні екологічних бесід і навчальних екскурсій із арт-терапевтичними локаціями.

IV. Четверта складова успішного формування екологічної свідомості та зелених навичок здобувачів освіти – публікації та виступи як викладачів, так і студентів одноосібно і в співавторстві.

V. П'ятою складовою є особистий екологічний приклад. Так, на природничо-географічному факультеті всі наукові, публічні, просвітницькі заходи проводяться як еко-френдлі а також всіляко демонструється позитивне ставлення до сталого способу життя, до питань енергоефективності, відмови від одноразових пластикових речей, пакетів, посуду, свідомого споживання, економії природних ресурсів тощо. Під час конференцій, наукових заходів ми відмовляємося від виготовлення друкованої продукції, флаєрів, рекламок, знаючи, яку шкоду це приносить зеленим насадженням.

VI. Шостою складовою є залучення до обговорень і діалогу громадськості, містян, керівництва із закликом до обміну думками щодо екологічних проблем і шляхів їх вирішення. Викладачі нашого факультету активно долучаються і самі організують гостьові лекції екологічної тематики, вебінари, круглі столи тощо.

VII. Сьома складова, на якій доцільно зробити акцент, це – різноманітні позанавчальні заходи, у яких беруть участь студенти, можуть власноруч досліджувати природу, антропогенне навантаження на неї та навчаються проводити природозахисні заходи. У кінці 2022-2023 навчального року був започаткований важливий напрям набуття екоосвідомості та еконавичок – участь у міжнародних літніх наукових школах, де студенти можуть глибше вивчати екологічні питання у контексті сталого розвитку. Зокрема, у рамках роботи Міжнародної школи «Natural Science Research School» (Україна-Словаччина) студенти мали змогу на практиці реалізувати отримані під час навчання знання та навички і в польових умовах дослідити фізико-хімічні показники (значення рН, загальної твердості, вмісту нітратів, нітритів, вільного хлору та катіонів важких металів) як природних поверхневих вод (озер, річок, гірських водоспадів), так і води, що призначена для господарсько-питного використання. Визначали залежність зміни параметрів і показників від різних факторів. Виконуючи програму Міжнародної школи, студенти ознайомилися із принципами та практикувалися у роздільному сортуванні відходів, у проведенні гідро- та хіміко-екологічних досліджень. Однією із форм роботи під час роботи школи були так звані «круглі столи», під час яких розглядали питання, пов'язані із проблемами збереження довкілля, використанням відновлюваних джерел енергії та ризиками, які при цьому виникають, необхідністю свідомого споживання як природних ресурсів, так і продуктів харчування та побуту. За результатами проведеної Літньої школи студенти створювали власні проекти та публікації, що сприяло розповсюдженню ідей Цілей сталого розвитку та популяризації культури екологічної свідомості серед студентської молоді.

Отже, проведені заходи, і особливо реалізована літня міжнародна школа стали дієвим фактором популяризації ідей, пов'язаних із формуванням зелених навичок і екоосвідомості студентів; підвищення розуміння студентів щодо необхідності популяризації цих ідей серед молоді і населення нашої країни. Адже тільки так ми зможемо наблизитись до реалізації цілей сталого розвитку.

Література

1. Бондар О. І., Барановська В. Є., Єресько О. В. та ін. (2015). Екологічна освіта для сталого розвитку у запитаннях та відповідях : науковометодичний посібник для вчителів. О. І. Бондарь (ред.). Херсон : Грінь Д.С.
2. The European Green Deal. Striving to be the first climate-neutral continent. Режим доступу: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

Анотація. **Бабенко О. М., Харченко Ю. В., Павліченко В. І. Формування та розвиток екологічної свідомості та зелених навичок здобувачів освіти.** У статті досліджується важливість формування та розвитку екологічної свідомості та зелених навичок особистості та особлива роль викладача у цьому процесі. Зокрема, поетапний процес створення умов для забезпечення розуміння здобувачами освіти важливості оволодіння зеленими навичками, свідомого ставлення до проблеми збереження довкілля, розуміння основних проблем, пов'язаних із збереженням довкілля в контексті Цілей сталого розвитку.

Ключові слова: екологічна свідомість, зелені навички, цілі сталого розвитку, Green Deal.

Summary. **Babenko O. M., Kharchenko Yu. V., Pavlichenko V. I. Formation and development of students' environmental awareness and green skills.** The article examines the importance of the formation and development of environmental awareness and green skills of the person and the special role of the teacher in this process. In particular, a step-by-step process of creating conditions to ensure that students understand the importance of acquiring green skills, a conscious attitude to the problem of environmental preservation, understanding the main problems related to environmental preservation in the context of the Sustainable Development Goals.

Key words: environmental awareness, green skills, sustainable development goals, Green Deal.